

Az agykutatás hete – nyílt napok szegedi laborokban

A víz alatti sziget megtalálása

Állatkísérlettel is megmutatják az érdeklődőknek, milyen következményekkel jár, ha az agysejtek egy része elpusztul. A jövő hét az egész világon az agykutatás hete – Szeged egy új kutatási irány egyik központja.

A kilencvenes évek elején egy amerikai milliárdos tett egy alapítványt, melynek az volt a célja, hogy minél több „civil” szerezhessen ismereteket a több tekintetben a tudomány számára is máig ismeretlen – emberi agyról. A neves hazai agykutató, Szentágothay János javaslatára Magyarország is csatlakozott azokhoz az országokhoz, amelyekben minden tavasszal megszervezik az agykutatás hetét.

Gátolják a sejthalált

Szegedi professzor, az SZTE Összehasonlító Élettani Tan- székének vezetője, Toldi József koordinálja az országos, köztük a szegedi rendezvényeket.

– Szeged egy viszonylag új kutatási irány egyik országos központja – magyarázza a professzor. – Ez az úgynevezett neuroprotekcio kérdésköre: a veszélyeztetett idegsejtek védelme, pusztulásuk meggátolása. Valamilyen mechanikai sérülés, vagy például egy agyi érszakasz elzáródása – az elsődlegesen sérült és elpusztult idegsejtek mellett, az idő függvényében – az agyállomány további, egyre nagyobb részének pusztulásához vezet. Sokáig úgy gondolták a kutatók, hogy egy folyamat nem állítható meg. Az elpusztult idegsejtek körül mindig van egy úgynevezett veszélyeztetett holdudvar, melyben majdhogynem biztosra vehető további sejtek pusztulása, az úgynevezett programozott sejthalál. Csakhogy kiderült, hogy ebbe a folyamatba igenis be lehet avatkozni, blokkolni lehet a sejtpusztulást.

Időablak

Szegedi kutatóhelyeken igen eredményesen dolgoznak a sejthalállal járó idegrendszeri megbetegedések folyamatának megismerésén, ezek megelőzésén. Ilyen betegség az Alzheimer-, a Parkinson-, a Huntington-kór, illetve különféle keringési problémák miatt bekövetkező központi idegrendszeri degenerációs folyamatok. Másrészt a laboratóriumokban előrehaladott vizsgálatok foly-

nak gyógyszerjelölt vegyületekkel, amelyekkel időben beavatkozva blokkolni lehetne a sejtpusztulás folyamatát hirtelen bekövetkező agyi traumák esetében is. Létezik egy úgynevezett időablak, az a pár óra, amikor a bekövetkezett agyi trauma után még van lehetőség terápiás beavatkozásra. A cél: a lehető legtöbb idegsejtet megvédeni az elhalástól.

A tanulási képesség

Hogy milyen következményekkel kell számolni, ha elpusztulnak agyi idegsejtek – igen érzékletesen lehet bemutatni az állatkísérleteken. Az ideai agykutatás hete alkalmából például a szegedi érdeklődők éber állapotokon is megnézhetik ezt a hatást. „A víz alatti rejtett sziget megtalálása” – ezt a címet is adhatnánk a magatartási kísérleteknek, amelyek azt bizonyítják, hogy a tanulás folyamata-t-képességét is alapvetően megváltoztatják az agyi traumák. A patkány különösebb nehézség nélkül „megtanulja”, hogyan találhat rá a víz alatti medencében elrejtett szigetre; nem így az a társa, amelyiknek bármilyen okból károsodott az agyállománya, különösen annak bizonyos részei.

Érzékletesen lehet szemléltetni az agykárosodás mértékét az agyi elektromos működéssel is. Az elektrofiziológiai kísérlet mellett megmutatják az érdeklődőknek – elektronmikroszkóp, illetve fénymikroszkóp segítségével – azt is, hogyan lehet követni az agyállomány pusztulását, de sikeres beavatkozás esetén annak védelmét is.

S. E.

MIKROSKÓPPAL A HOLDUDVARBAN

A Magyar Idegtudományi Társaság az egyetemi központokban – Budapest, Pécs, Debrecenben és Szegeden – szervez „az agykutatás hete” alkalmából különféle rendezvényeket. A laikus érdeklődők részint ismeretterjesztő előadásokat hallgathatnak, másrészt betekinthe- nek a kutatóhelyeken folyó munkába. Szegeden az idén mindenkit, de elsősorban a középiskolásokat várják március 17-én és 18-án az összehasonlító élettani tanszék, illetve az SZBK Biofizikai Intézet laboratóriumaiba, ahol kísérleteket és kutatási módszereket ismerhetnek meg.

G. Fábrí Zsuzsa és Gönczi Béla kiállítása

Időmetszetek a Kass galériában

Feledy Balázs művészeti író nyitja meg a G. Fábrí Zsuzsa fotóiból és férje, Gönczi Béla grafikáiból rendezett Időmetszetek című kiállítást pénteken délután fél 5 órakor a szegedi Kass Galériában. A tárlat április 24-éig tekinthető meg.

MUNKATÁRSUNKTÓL

G. Fábrí Zsuzsa 1952-ben a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban érettségizett, majd tervező és kivitelező vállalatoknál dolgozott műszaki fotósként. Később Várkonyi László műterében lehetősége nyílt a professzionális portréfotózást is megtanulni. Egyik kiállításán Illés Endre felfigyelt a munkáira, és a Szépirodalmi Könyvkiadó „40 arc 40 írás” címen fotóalbumot adott ki felvételeivel. Szentágothai János, az MTA akkori elnöke megbízására 1980-tól a tudományos élet

reprezentánsairól gyűjteményes fotótárat hozott létre. A Magyar Nemzeti Múzeum fényképtárában a művészetek, az irodalom és a tudomány jeles személyiségeiről készült fotói is megtalálhatók.

Gönczi Béla grafikusművész édesapja, Gönczi Bebhardt Tibor reklámgrafikus mellett felnőve tanulta meg a rajztudás, az alkotómunka becsületét. Az ötvenes években Barcsay Jenő, Koffán Károly, Hincz Gyula voltak a mesterei a Művészeti Gimnáziumban, majd a Magyar Képzőművészeti Főiskolán, amelynek elvégzése után a grafika sok területén és műfajában vállalt feladatokat. A tan- könyvillusztrálás is kedves volt számára, és mellette a sokszorosító grafika nemes műfaját, a rézkarcolt is művelte. Az atyai hagyomány folytatásaként több száz rajza jelent meg újságokban is.

Éjjel-nappal magánkamera figyeli egy társasház lakóit és vendégeiket

Vádaskodás, verekedés, vér

Verekedéshez vezetett egy szegedi társasház közös képviselőjének és a ház egyik lakójának vitája. A „háziúr” egy lépcsőházba felszerelt kamera és lakásába elhelyezett monitor segítségével évek óta figyeli lakótársait és a házba be- és kilépőket. A közös képviselő egyelőre nem nyilatkozott lapunknak, az a lakó, akivel verekedett, viszont kipakolt.

MUNKATÁRSUNKTÓL

– A közös képviselő P. S. már többször meg akarta akadályozni, hogy gyerekeim barátai és 12–14 éves játékosaim feljöjjenek a lakásomba. Kábítószerezőknek, tolvajoknak nevezte őket. Azt mondta, ilyenek nem tehetik be a lábukat a házba. Ezeket az alaptalan vádakokat nem sokáig tűrtem. Néhány napja, március 3-án levelet írtam neki, amelyben felszólítottam, távolítsa el a lépcsőházban önkényesen felszerelt kamerát, mutassa be, hogy megfelelő végzettséggel látja-e el a közös képviselőseget, valamint írásban tájékoztasson a ház anyagi helyzetéről – beszélt az előzményekről Beszprémy Tibor.

A gyermekekkel foglalkozó futballedző másfél éve vásárolta a szegedi, Etelka sori társasházi lakást, de csak három hónapja költözött oda feleségével és gyermekeivel. Tudta, hogy kamera figyeli a bejáratot, amire egy, a bejárati ajtóra elhelyezett betli is figyelmeztet. A ház valamennyi lakója előtt, így előtte is nyilvánvaló volt, a közös képviselő, P. S. folyamatosan nézi, kik és mikor lépnek be a házba, vagy távoznak onnan.

– Abban biztos vagyok, hogy a kamera felszerelését tiltja a törvény, de ez kezdetben nem érdekelt. Azt viszont felháborítónak tartom, hogy valaki helyettem akarja eldönteni, ki jöhet a lakásomba. P. S., miután elolvasta a levelet, szölt, hogy menjek le hozzá. Lakásának aajtánál elem tartott egy papírt, amit, mivel

Beszprémy Tibor és a kamera

Fotó: Miskolczi Róbert

messze volt, nem tudtam elővasni. Ezt mondtam is neki, erre ő megkért, menjek közelebb. Beljebb léptem, mire nekem ugrott. Dulakodni kezdtünk, ő is ütött, én is ütöttem. Adtam is, kaptam is. A lökdösődésnek, verekedésnek az vetett véget, hogy megjelent az egyik szomszéd. Otthagytam, felmentem a lakásomba. Én is szereztem kisebb-nagyobb sérüléseket, vérzett az orrom is, valószínűleg ő is megsérült – eleve- nítette fel a történetek első felvonalását Beszprémy Tibor.

A férfi azzal folytatta, hogy néhány perccel később megszólalt

náluk a csengő. Gyermekei és barátai az egyik, ő a másik szobában volt. A családfő ment ajtót nyitni, már nyúlt a kilincs felé, amikor az ajtó „berobbant”, a zárat kitépve a tokból neki, pontosabban kézfejének csapódott. A kivágódó ajtót az edző reflexsze-

NEMKÍVÁNATOS KAMERA

„Kérem, ne írja le a nevemet!” – hangzott el egymás után három, az Etelka sor 10. szám alatt lakó nő szájából. Elmondták, senki nem kérte hozzájárulásukat, hogy kamera segítségével megfigyeljék őket és családtagjaikat, aminek „nem nagyon örülnek”, bár adott esetben ez „még akár jól is jöhet”.

Tejjel házalnak Szegeden a tömörkényi gazdák

Maguk árulnak, hogy megéljenek

Új szolgáltatással jelentkezett két tömörkényi gazda a szegedi lakótelepeken. Kocsijukról menetrend szerint tejet árulnak, és házhoz szállítást is vállalnak.

– Hagyják békén ezeket a gazdákat! Van elég bajuk maguk nélkül is – kiabált ránk egy szemüveges nyugdíjas asszony. Éppen csak nagykabátot kapott fel magára, amikor meglátta az Olajos utcában leparkolni a fehér színű tejesautót uniós zászlóval az oldalán. Papucsban sietett le az emeletről, szatrárában fogta az üres műanyag flakonokat. A nevét nem árulta el, ám biztatott: azt kell megírni, hogy mennyire nehéz a helyzete a kistermelőknek, és milyen kíméletes munkával keresik meg szerény bevételüket.

– Mi nem is érünk rá tüntetni. Otthon dolgozni kell, itt meg árulni – magyarázta a két tömörkényi gazda közül a fiatalabb, Kocsis Pál. Ő a „főnök” kettejük közül, mert mint társa meglapogatta a vállát –: Főnöknek lennie kell!

– Három hete hozzuk a tejet Szegedre. A tej, a sajt és a túró is ellenőrzött, fiatal állatoktól származik – biztatta közben vásárlásra vevőit a „főnök”. – A kisteherautóra az Országos és Táplálkozás-tudományi Intézet (OÉTI) által engedélyezett hűtő tartályt szereltünk. Magunk árulunk, hogy megéljünk belőle. A Mizo tejüzemével már megüttük a bokánkat. Egyelőre a több mint hatszáz literes

tankot félig töltjük, az otthoni maradékot adjuk tovább a tejüzemnek, vagy laboratóriumi körülmények között feldolgozzuk.

Tömörkényen reggelente háromkor kelnek, megfejk a tizenöt tehenet, feltöltik az autót és nekiindulnak. Heti négy körük menetrendje ugyanaz. Kétszáz kilométert utaznak: a szegedi lakótelepi megállók után magánmegrendelők kérésére házhoz viszik a tejet és tejterméket.

– Mindennap innen hozatom a tejet, mert mire hozzánk érnek, én már dolgozni indulok – di-

csérte az utazóbolt portékáit egy kalapos középkorú nő. Miután a hétfégi túrós lepénye nagy sikeréről beszámolt, sarkon is fordult. Nem akart bemutatkozni, sőt a tejeseket is figyelmeztette, hogy ebből csak bajuk származhat.

– Félünk mi is, mert az ilyen kistermelőkre könnyen rászáll minden hatóság, aztán friss tejünk sem lesz – tette hozzá egy fiatal asszony, aki a kutyáját sétáltatta arrafelé. – És ha a hivatal nem elég, hát egyik ember jelenti fel a másikat. Az irigység teszi tönkre a világot.

– Én hétfőn újra szeretnék lenni ide a „megállóba” – mutatja mosolygva a szerzeményét Nagy Sándorné. – Most csak kóstolónak viszem a fél kiló túrót. A tejet nem szeretem, de annyira dicsérik a szomszédaim, hogy nem bírtam megállni, hogy ne vegyek legalább a túróból. Ha ízlik, a jövő hétre egy kilót vásárolok. Állítólag nemcsak hogy nem lehet egy napon említeni ezeket a tejtermékeket a boltiakkal, hanem még az áruk is nagyon kedvező. Hol kapok ennyi túrót háromszáz forintért?!

DOMBAI TÜNDE

A házi tej olcsósága és eredeti beltartalma miatt népszerű

Illusztráció: Gyenes Kálmán